

CHECKLIST
NEGEN INGREDIËNTEN VOOR EEN SUCCESVOLLE OVERGANG V(S)O-MBO

Met tips en praktijkvoorbeelden

Kennispunt MBO Passend Onderwijs

Steunpunt Passend Onderwijs
Een initiatief van de PO-Raad en de VO-raad

INLEIDING

De overgang naar het mbo is voor veel jongeren een kwetsbaar moment in de schoolloopbaan. Dat geldt vooral voor leerlingen met een extra ondersteuningsbehoefte (in het voortgezet onderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs). Al zijn er onder deze groepen leerlingen ook heel wat jongeren die het in het mbo uitstekend doen, nog altijd vallen er tijdens of na de overstap naar het mbo te veel jongeren uit.

Zowel v(s)o- als mbo-scholen kunnen maatregelen nemen om uitval tijdens of na de overgang naar het mbo te voorkomen en een doorgaande onderwijs- en ondersteuningslijn te realiseren voor jongeren met een extra ondersteuningsbehoefte. Ook regionale samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld de samenwerkingsverbanden passend onderwijs, de RMC[1]-regio, het VSV[2]-overleg en het OOGO[3], kunnen hiertoe afspraken maken en acties ondernemen.

Deze handige checklist geeft negen ingrediënten voor een succesvolle overgang v(s)o-mbo, compleet met tips en praktijkvoorbeelden om scholen en regio's te inspireren samen te werken aan een succesvolle overgang.

1 Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten.
2 Voortijdig schoolverlaten.
3 Op Overeenstemming Gericht Overleg tussen gemeenten en de regionale samenwerkingsverbanden passend onderwijs over het ondersteuningsplan van de samenwerkingsverband(en). Het mbo sluit bij deze overleggen aan.

Negen ingrediënten voor een succesvolle overgang v(s)o-mbo

1. De leerling vindt een opleiding die bij hem past
2. De leerling heeft een realistisch beeld van het beroep
3. Er is in het v(s)o voldoende kennis over het mbo en vice versa
4. De leerling is voorbereid op de vaardigheden en competenties voor het mbo (zelfstandigheid, plannen, organiseren)
5. Er is voldoende communicatie met en over de individuele leerling tussen het v(s)o en het mbo
6. Absentie en uitval worden (ook in de zomer) actief opgemerkt en aangepakt
7. De ondersteuningsbehoefte van de leerling is vooraf bekend gemaakt aan het mbo en het mbo zet een passende ondersteuning voort
8. De ondersteuningsstructuur op het mbo is voor studenten en collega's uit het v(s)o duidelijk
9. Op het mbo is voldoende flexibiliteit in bijvoorbeeld instroommomenten, maatwerk en certificaten

INGREDIËNT 1 DE LEERLING VINDT EEN OPLEIDING DIE BIJ HEM PAST

V(S)O:

- Zorg voor een LOB-programma met betekenisvolle opdrachten en activiteiten. De leerling weet wat het belang ervan is en wat het hem kan opleveren.
- Zorg ervoor dat de leerling, indien nodig, extra begeleiding en coaching krijgt op tijdige oriëntatie op vervolgopleidingen.
- Stimuleer dat de leerling verkent welke vaardigheden en competenties er in de vervolgopleiding worden gevraagd.
- Voer een open gesprek met de leerling en ouders over de gewenste vervolgopleiding, het beroep en de mogelijkheden en beperkingen.
- Zorg dat de mentor, zorgcoördinator, decaan, leerling en ouders regelmatig contact hebben. Zij brengen kansen en risico's van een vervolgopleiding in beeld en onderzoeken welke aanpassingen nodig zijn.

MBO:

- Deel op de website informatie over de inhoud van opleiding en het beroepenveld.
- Informeer aspirant-studenten en hun ouders op de website over het ondersteuningsaanbod en ondersteuningsfunctionarissen.
- Organiseer een open dag.

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Bied de leerling de mogelijkheid om concrete ervaring op te doen met de vervolgopleiding: snuffelstages, meedraaidagen, mbo-studenten komen op de v(s)o-school vertellen over de opleiding.
- Bied de leerling de mogelijkheid in de bovenbouw van het v(s)o keuzevakken op het mbo te volgen.
- Organiseer een informatiebijeenkomst over het mbo voor ouders en leerlingen van het v(s)o.
- Werk als mbo en het v(s)o vroegtijdig (ruimschoots voor de aanmelding) samen bij het oriëntatietraject van de leerling.

INGREDIËNT 1 DE LEERLING VINDT EEN OPLEIDING DIE BIJ HEM PAST

HANDIGE WEBSITES

- www.expertisepuntlob.nl
- www.mbotoegankelijk.nl
- www.kiesmbo.nl
- www.studeermeteenplan.nl/mbo

INTERESSANT MATERIAAL

- Artikel | Voorlichting over extra ondersteuning
- Publicatie | Een goed gesprek over de toekomst
- Gids | Maatwerk op het mbo
- Kenmerken | Effectieve loopbaanoriëntatie en -begeleiding in het vmbo

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Doedag voor tweedejaars vmbo op het mbo
- Introductie project
- Leerlingen online kennis laten maken met het mbo
- Hulp bij studiekeuze mbo
- Informeren decanen over mbo
- De manier waarop je LOB optuigt, is bepalend voor het succes
- www.zeeuwseambities.nl
- www.lobeemland.nl

INGREDIËNT 2 DE LEERLING HEEFT EEN REALISTISCH BEELD VAN HET BEROEP

V(S)O:

- Bied de leerling de mogelijkheid om concrete ervaring op te doen met het beroepenveld: (snuffel)stages.
- Nodig beroepsbeoefenaars uit voor het geven van gastlessen en/of speeddates met de leerlingen.
- Organiseer dat de leerling keuzevakken, modules of workshops volgt bij bedrijven.
- Organiseer een beroepenmarkt.
- Prikkel de leerling na te denken over zijn kwaliteiten, mogelijkheden en onmogelijkheden in relatie tot het beroep.
- Bied checklists en beroepskeuzetests aan en bespreek de uitkomsten ervan met de leerling.

MBO:

- Bespreek tijdens de intake de verwachtingen van het beroep en schets een reëel beeld van het beroepenveld voor de aspirant-student en ouders.
- Voer een open gesprek met alle betrokkenen over mogelijkheden en beperkingen ten opzichte van het beroep.

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Organiseer een moment waarop de leerling, ouders, evt. hulpverlener(s), de v(s)o- en mbo-school zich buigen over de vraag welke eisen het beroep stelt in relatie tot de ondersteuningsbehoefte.
- Organiseer dat de aspirant-student (voor de start van het mbo) een voorstage kan lopen om te ervaren of het beroepsbeeld klopt.

INGREDIËNT 2 DE LEERLING HEEFT EEN REALISTISCH BEELD VAN HET BEROEP

HANDIGE LINKS

- www.jinc.nl/ons-werk/projecten/bliksemstage
- www.eenuurvoordetoekomst.nl

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- 'Levensecht leren' leidt leerlingen op voor hun toekomst
- Proeven van de praktijk
- Nieuwe beroepsroute Het Stedelijk Vakcollege
- BeroepenSpeedDate: waardevolle samenwerking tussen scholen en het bedrijfsleven
- HUB Rivierenland
- Klaar voor de overstap

INGREDIËNT 3 ER IS IN HET V(S)O VOLDOENDE KENNIS OVER HET MBO EN VICE VERSA

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Organiseer momenten waarop collega's van het v(s)o en mbo kennismaken met elkaar en elkaars cultuur.
- Organiseer lesbezoeken, gezamenlijke bijeenkomsten en werkgroepen.
- Ontwikkel samen een doorgaande ondersteuningslijn met gedeeld eigenaarschap.
- Maak afspraken om tot een gezamenlijke 'taal' te komen.
- Zorg dat het v(s)o een goed beeld heeft van de eisen die het mbo aan studenten stelt en weet hoe de zorgstructuur op het mbo is ingericht.
- Zorg dat het mbo weet hoe het onderwijs, de begeleiding en de zorgstructuur in het v(s)o is ingericht.
- Zorg dat de begeleiders in het v(s)o en mbo op de hoogte zijn van relevante wet- en regelgeving.
- Creëer een sterk regionaal netwerk. Maak afspraken over procedures, het tijdpad, het doorstroomdossier, taken, rollen en samenwerking rond de overgang.

INGREDIËNT 3 ER IS IN HET V(S)O VOLDOENDE KENNIS OVER HET MBO EN VICE VERSA

HANDIGE LINKS

- www.onderwijsenexaminering.nl/toelating
- www.sterkberoepsonderwijs.nl
- www.sterkberoepsonderwijs.nl/nieuws/leerlabs-sbo-dezelfde-taal-leren-spreken
- www.expertisepuntlob.nl/tools/lob-netwerken

INTERESSANT MATERIAAL

- Document | Wat moet en wat mag? De samenwerking tussen vmbo en mbo

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Mbo bustour
- Alleen ga je sneller, maar samen kom je verder
- Masterclass vmbo en mbo
- Samenwerking tussen vmbo en mbo zorgt voor meer kansen
- Regionaal loopbaandossier in Noordoost Brabant
- De programmalijn Aansluiting vo-mbo
- Netwerk rond loopbaanoriëntatie en -begeleiding
- Netwerk vo-mbo-hbo

INGREDIËNT 4 DE LEERLING IS VOORBEREID OP DE VAARDIGHEDEN EN COMPETENTIES VOOR HET MBO (ZELFSTANDIGHEID, PLANNEN, ORGANISEREN)

V(S)O:

- Bereid de leerling voor op het aanleren van bepaalde vaardigheden en competenties die nodig zijn om te studeren op het mbo.

MBO:

- Bied de student, indien nodig, extra ondersteuning bij het aanleren van bepaalde vaardigheden en competenties.

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Bespreek in de warme overdracht welke vaardigheden en competenties voldoende worden beheerst en waar ondersteuning nodig is.
- Ontwikkel als v(s)o en mbo een doorlopende leerlijn op het gebied van vaardigheden en competenties die past bij de ontwikkeling van de jongere.
- Organiseer dat leerlingen in de bovenbouw van het v(s)o lessen kunnen volgen op het mbo. Hierdoor komen ze eerder in aanraking met de nodige vaardigheden en studiehouding op het mbo.

INGREDIËNT 4 DE LEERLING IS VOORBEREID OP DE VAARDIGHEDEN EN COMPETENTIES VOOR HET MBO (ZELFSTANDIGHEID, PLANNEN, ORGANISEREN)

INTERESSANT MATERIAAL

- Onderzoek | Verkenning vervolgonderwijs (Bron: Verkenning vervolgonderwijs. Wensen van het vervolgonderwijs betreffende kennis en vaardigheden van geslaagden uit het voortgezet onderwijs (Warps, De Visser, Lodewick en Termorshuizen, 2021)
- Opdrachtkaarten | Sterker naar het MBO (Bron: Spirit4you)
- Handvatten | Plannen en organiseren

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Moncoach voor decanen

INGREDIËNT 5 ER IS VOLDOENDE COMMUNICATIE MET EN OVER DE INDIVIDUELE LEERLING TUSSEN HET V(S)O EN HET MBO

V(S)O:

- Onderschrijf bij leerling en ouders het belang van het delen van de ondersteuningsbehoefte met het mbo.
- Deel (indien akkoord) alle relevante en noodzakelijke informatie over de leerling en de ondersteuningsbehoefte met het mbo.

MBO:

- Zorg voor een verlengde intake voor de student met een ondersteuningsbehoefte, waarin extra aandacht is voor het bespreken van de ondersteuningsbehoefte van de student.
- Zorg voor een warme overdracht met het v(s)o, de student, ouders en andere betrokkenen.

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Zorg dat leerlingen tijdens hun bezoek aan het mbo begeleid worden door een begeleider van de eigen v(s)o-school.
- Maak gebruik van een doorstroomdossier v(s)o-mbo.
- Zet een overstapcoach in.
- Zorg dat de contactpersonen van het v(s)o en mbo een aantal keer per jaar contact met elkaar hebben om te bespreken hoe het met de oud-leerlingen van het v(s)o gaat op het mbo.

INGREDIËNT 5 ER IS VOLDOENDE COMMUNICATIE MET EN OVER DE INDIVIDUELE LEERLING TUSSEN HET V(S)O EN HET MBO

HANDIGE LINKS

- www.ingrado.nl/kennisbank/items/gegevensdeling-tussen-onderwijs-en-zorg

INTERESSANT MATERIAAL

- Doorstroomdossier

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Doorstroom- en overstapcoaching
- Intake voor toelating tot een opleiding
- Intake sluitende aanpak: samen werken aan een duurzame plaats voor de student
- Overstap-en-versterken-intake (PvS)
- Overstapcoach
- Project De Overstap

INGREDIËNT 6
ABSENTIE EN UITVAL WORDEN (OOK IN DE ZOMER) ACTIEF OPGEMERKT EN AANGEPAKT

V(S)O:

- Bespreek met de leerling met wie van het v(s)o hij contact kan opnemen bij (dreigen van) vastlopen op het mbo.
- Zorg dat de decaan bij de start van het nieuwe schooljaar contact opneemt met het mbo om na te gaan of de leerling naar school gaat.
- Zorg dat de v(s)o-begeleider of decaan de aanwezigheid van de student minimaal een half jaar blijft volgen.

MBO:

- Bespreek met de student met wie hij binnen de mbo-school contact op kan nemen als het niet goed gaat of hij dreigt vast te lopen.
- Zet peercoaching en buddy's in die de student gedurende de eerste periode op het mbo begeleiden.

- Zet in op de binding tussen de student en de school (klimaat, welbevinden, het stellen van doelen, enzovoort).
- Zet preventief ondersteuning in bij studenten met een ondersteuningsbehoefte.
- Bespreek in studentenbesprekingen regelmatig de aan- en afwezigheid van (risico)studenten.
- Voer regelmatig voortgangsgesprekken met de student om tijdig te kunnen signaleren als het niet goed gaat met de student.
- Zet tijdig de verzuimcoördinator in.
- Schakel vroegtijdig de leerplichtambtenaar en/of RMC-functionaris in.
- Bied de student die dreigt uit te vallen vanwege een verkeerde studiekeuze een loopbaanklas/oriëntatietraject aan.

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Verzamel doorstroomdata en blijf deze regelmatig controleren.
- Regel dat collega's van het v(s)o en het mbo de feiten delen over uitval van studenten in het eerste jaar van het mbo. En besteed aandacht aan de onderliggende oorzaken en het verbeteren van de ondersteuning.
- Zet doorstroomcoaches in.
- Organiseer activiteiten en projecten voor studenten die niet zijn ingeschreven op het mbo (bijvoorbeeld zomerschool of tussenjaar).

INGREDIËNT 6 ABSENTIE EN UITVAL WORDEN (OOK IN DE ZOMER) ACTIEF OPGEMERKT EN AANGEPAKT

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Loopbaanklas
- Zomerschool
- Extra schooljaar geeft rust na vmbo-diploma
- Monitoring overgang vo-mbo en coaching op kwetsbare overgangen
- PSV Jongerenteam
- Thop (Traject Heroriënterings Programma)
- De Keuzecarrousel
- Kans-klas Drenthe College Meppel
- Overdrachtskalender

INGREDIËNT 7 DE ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE VAN DE LEERLING IS VOORAF BEKEND GEMAAKT AAN HET MBO EN HET MBO ZET EEN PASSENDE ONDERSTEUNING VOORT

V(S)O:

- Coach de leerling om zijn eigen mogelijkheden en beperkingen te zien en zijn ondersteuningsbehoefte goed in te schatten.
- Stimuleer de leerling en zijn ouders om zijn extra ondersteuningsbehoefte kenbaar te maken. Leg uit waarom dat belangrijk is.
- Stimuleer de leerling zich zo vroeg mogelijk aan te melden, zodat het gesprek over eventuele aanpassingen en ondersteuning in de mbo-opleiding vroegtijdig kan worden gevoerd en aanpassingen en ondersteuning tijdig kunnen worden geregeld door de mbo-school.
- Deel welke ondersteuning de leerling op het v(s)o heeft gekregen en wat nodig is op het mbo.

MBO:

- Informeer aspirant-studenten en hun ouders via de website over het belang en doel van het vroegtijdig kenbaar maken van de ondersteuningsbehoefte.
- Organiseer een verlengde intake en warme overdracht, waarin extra aandacht is voor het achterhalen van de ondersteuningsbehoefte van de student.
- Richt het onderwijs en examinering zó in dat de student vanaf de start van de opleiding ondersteuning op maat krijgt.
- Vertel de student waar en bij wie hij terecht kan voor extra ondersteuning en met vragen over de extra ondersteuning.

- Voer regelmatig gesprekken met de student over de ondersteuning en wat hij nodig heeft en pas de geboden ondersteuning aan, indien nodig.
- Zet trajectcoaches, studieloopbaanbegeleiders en het ZAT (Zorgadviesteam) in.
- Schakel expertise uit het v(s)o of van externen in wanneer nodig.

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Werk vanuit eerlijkheid, betrouwbaarheid en transparantie.
- Maak gebruik van een digitaal doorstroomdossier.
- Zet doorstroomcoaches in op het v(s)o en mbo die bijdragen aan de doorlopende ondersteuning.
- Ontmoet elkaar meerdere keren per jaar en werk samen aan aansluitvraagstukken en kennisontwikkeling.

INGREDIËNT 7 DE ONDERSTEUNINGSBEHOEFTE VAN DE LEERLING IS VOORAF BEKEND GEMAAKT AAN HET MBO EN HET MBO ZET EEN PASSENDE ONDERSTEUNING VOORT

HANDIGE LINKS

- www.passendonderwijsmbo.nl
- www.mbotoegankelijk.nl

INTERESSANT MATERIAAL

- Handreiking | Voor docenten en onderwijsteams die onderwijs verzorgen aan jongeren en (jong) volwassenen in een kwetsbare positie
- Relevante documenten passend onderwijs
- BPV-Handboek | Voor de begeleiding van mbo-studenten met extra ondersteuningsbehoefte
- Protocollen | Dyslexie en dyscalculie
- Hulpmiddelen | Voor onderwijs (incl. BPV) via UWV

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Medewerker Passend Onderwijs als critical friend voor de docent
- Extra begeleiding tijdens je studie
- Extra begeleiding bij stage of werk
- Doorstroomcoaches
- Naar de juiste plek | vo - mbo
- Structuurklas: Assistant business services
- Ervaringen van studenten
- Summa College: spel school en stage

INGREDIËNT 8 DE ONDERSTEUNINGSSTRUCTUUR OP HET MBO IS VOOR STUDENTEN EN COLLEGA'S UIT HET V(S)O DUIDELIJK

V(S)O:

- Ondersteun de leerling om (op de websites) te achterhalen welke ondersteuning er wordt geboden en bij welke mbo-functionarissen hij terecht kan.
- Zorg dat een medewerker van school op de hoogte is van de ondersteuningsmogelijkheden en functionarissen van het mbo en deze kennis deelt met collega's en fungeert als contactpersoon.
- Deel met het mbo welke ondersteuning de leerling op het v(s)o heeft gekregen.

MBO:

- Zorg voor goede informatie over de ondersteuning die de school biedt aan studenten met een extra ondersteuningsbehoefte, bijvoorbeeld op de website.
- Communiceer deze informatie naar de v(s)o scholen in de regio en hun functionarissen.
- Bespreek voor de start van het schooljaar met de student en ouders welke ondersteuning geboden wordt en waar hij terecht kan bij vragen of problemen.

SAMENWERKING V(S)O & MBO:

- Onderzoek per leerling hoe de benodigde ondersteuning kan doorlopen op het mbo.
- Organiseer regelmatig gesprekken en samenwerkingen met v(s)o- en mbo-collega's om verwachtingen en mogelijkheden met elkaar te delen.

INGREDIËNT 8 DE ONDERSTEUNINGSSTRUCTUUR OP HET MBO IS VOOR STUDENTEN EN COLLEGA'S UIT HET V(S)O DUIDELIJK

HANDIGE LINKS

- www.passendonderwijsmbo.nl

INTERESSANT MATERIAAL

- Artikel | Wettelijke kaders
- Artikel | Voorziening prestatiebeurs bij studievertraging vanwege bijzondere omstandigheden
- Artikel | Financiële regelingen voor studenten met een handicap of chronische ziekte

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Schoolondersteuningsprofiel passend onderwijs in het mbo
- Extra begeleiding tijdens je studie
- Begeleiding van mbo-studenten

INGREDIËNT 9 OP HET MBO IS VOLDOENDE FLEXIBILITEIT IN BIJVOORBEELD INSTROOMMOMENTEN, MAATWERK EN CERTIFICATEN

MBO:

- Deel informatie over de ondersteuning, mogelijkheden voor maatwerk en aanpassingen in het onderwijsprogramma met de student en ouders.
- Raadpleeg voor aanpassingen van exameninstrumenten het servicedocument dat het Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering heeft ontwikkeld in samenwerking met het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, CINOP en de MBO Raad.
- Zorg dat het onderwijsteam en ondersteuningsteam samen een voorstel maken voor alternatieven en aanpassingen in de examens en/of het examenprogramma, zodat de student aan dezelfde kwalificatie-eisen voldoet als de andere studenten, en leg dit voor aan de examencommissie.
- Organiseer twee instroommomenten: in september en in februari. Studenten die een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt, kunnen dan vrij snel starten met een andere opleiding. Dit helpt uitval voorkomen.
- Maak gebruik van de expertise van het v(s)o of externen.

INGREDIËNT 9 OP HET MBO IS VOLDOENDE FLEXIBILITEIT IN BIJVOORBEELD INSTROOMMOMENTEN, MAATWERK EN CERTIFICATEN

INTERESSANT MATERIAAL

- Artikel | Maatwerk in onderwijstijd
- Artikel | Maatwerk in BPV-programma
- Artikel | Aandacht voor examinering van studenten met extra ondersteuningsbehoefte
- Handreiking | Examinering dove en slechthorende studenten
- Artikel | Spellingcontrole bij schrijfexamens studenten met dyslexie
- Ruimte in regels in het mbo
- Onderwijstijd in mbo in relatie tot jongeren met extra ondersteuningsbehoefte
- Gids | Maatwerk op het mbo
- BPV-Handboek | Voor de begeleiding van mbo-studenten met extra ondersteuningsbehoefte

PRAKTIJKVOORBEELDEN

- Bij Albeda Startcollege kunnen leerlingen starten wanneer het hen uitkomt
- Starten in februari met jouw mbo-opleiding
- Start in februari met je mbo-opleiding
- Opleidingen met meerdere instroommomenten
- Mijn School – een andere aanpak

Kennispunt MBO
Passend Onderwijs

Steunpunt
Passend Onderwijs

Een initiatief van de PO-Raad en de VO-raad

